

Король М. М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Носа А. М.

*магістр факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Korol' M. M.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of International Economic Relations
of Uzhhorod National University*

Nosa A. M.

*Master of the 5th year of study
of the Faculty of International Economic Relations
Uzhhorod National University*

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. У статті проаналізовано поняття транснаціонального банку як основного суб'єкта міжнародної банківської сфери, досліджено діяльність транснаціональних банків в умовах глобалізації та транснаціоналізації світової економіки, проаналізовано ефективність функціонування транснаціональних банків для світової економіки, розглянуто найбільші транснаціональні банки світу, а також їх роль у процесі глобалізації та транснаціоналізації світової економіки.

Ключові слова: транснаціональний банк, транснаціональний капітал, глобалізація, транснаціоналізація, міжнародна банківська сфера.

Вступ та постановка проблеми. Одними з найважливіших рис розвитку світової економіки та міжнародних економічних відносин у ХХ ст. є транснаціоналізація та глобалізація господарської діяльності в різних сферах, включаючи міжнародну банківську діяльність. Сьогодні національні банківські системи все більше інтегруються та взаємодіють між собою, що веде до зниження рівня відокремленої їх діяльності та підвищення рівня їх залежності від умов зовнішнього середовища й стану міжнародної банківської сфери загалом. Одним з напрямів взаємодії національних банківських систем є здійснення операцій через транснаціональні банки, які сьогодні стали одними з основних акторів на міжнародній арені, а також здійснюють масштабні фінансові операції як у країнах базування, так і за їхніми межами, тримають під своїм контролем валютні та фінансові зв'язки між державами й економічні процеси у країнах.

Таким чином, транснаціональні банки відіграють важливу роль у сучасній світовій економіці, є важливою складовою економічного життя як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження фінансової глобалізації банківської системи та різних аспектів функціонування транснаціональних банків як основних суб'єктів міжнародної банківської сфери відображене в працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених і науковців. Зокрема, до вітчизняних вчених, які активно досліджували особливості функціонування транснаціональних банків, можна віднести таких, як О. Дзюблук, І. Гладій, Н. Горбенко, В. Новицький, М. Литвин, О. Барановський, В. Суплін. Серед зарубіжних вчених, які досліджували діяльність транснаціональних банків, варто відзначити таких, як Ж. Герар, Ч. Кіндлебергер, В. Ханкель, С. Хаймер, Г. Томпсон, Г. Перлмуттер, У. Бек, Дж. Маршал, Р. Ринутрот.

Невирішеними є питання впливу глобалізаційних процесів на банківські системи країн світу та дослідження ефективності функціонування транснаціональних банків загалом.

Метою роботи є аналіз діяльності транснаціональних банків як основних суб'єктів міжнародної банківської системи та дослідження ролі транснаціональних банків в умовах глобалізації та транснаціоналізації світової економіки. Для досягнення зазначеної мети поставлені такі завдання:

- 1) визначення поняття транснаціонального банку та його ролі у сучасній міжнародній банківській системі;
- 2) аналіз особливостей та ефективності функціонування транснаціональних банків в умовах глобалізації та транснаціоналізації світової економіки;
- 3) дослідження ролі та впливу транснаціональних банків в умовах динамічного розвитку міжнародних відносин.

Результати дослідження. Посилення позицій транснаціональних банків і зростання їх ролі в процесі консолідації банківського та промислового капіталу є одними з найбільш характерних рис сучасної світової економіки. Сьогодні відбувається швидка інтернаціоналізація грошово-кредитних ринків, поширюється активне використання інновацій та новітньої технологій у банківській сфері, що створило сприятливі умови для підвищення мобільності капіталів, як наслідок, виходу капіталу за межі національних держав, появи транснаціонального капіталу, який представлений насамперед транснаціональними компаніями та транснаціональними банками.

Транснаціональний банківський капітал є національним за походженням та міжнародним за сферою діяльності. Він одночасно виступає складовою національної економіки та важливим елементом функціонування світового господарства. Коли банківський капітал переходить

за національні межі, він зберігає національні особливості функціонування та водночас набуває рис банківського капіталу тієї держави, на території якої він починає діяти. Ці особливості виявляються в засобах дії, сферах діяльності, переважанні тих чи інших банківських послуг, специфіці організаційних структур [6, с. 243].

Відповідно, сьогодні головною організаційною формою транснаціонального банківського капіталу є транснаціональні банки, які є основними партнерами транснаціональних корпорацій у сфері міжнародного бізнесу.

Таким чином, транснаціональний банк є великим універсальним банком, що виконує посередницьку роль в обігу позичкового капіталу, має мережу закордонних підприємств, здійснює за підтримки держави контроль за валютними та кредитними операціями [6, с. 243].

Можна навіть сказати, що транснаціональні банки є різновидом транснаціональних корпорацій, що функціонують у міжнародній банківській сфері. Протягом періоду своєї діяльності транснаціональні банки поширили й відкрили свої філії майже в усіх країнах світу, здійснюють масштабні фінансові операції, що виходять за національні кордони країн, тримають під своїм контролем валютні та фінансові відносини, зв'язки між державами, включаючи економічні процеси всередині окремих країн.

Відповідно до Організації Об'єднаних Націй, транснаціональний банк – це великий універсальний банк, який досяг такого рівня міжнародної концентрації та централізації капіталу, що завдяки зрощенню з промисловим капіталом (ТНК) передбачає його реальну участь в економічному розділі світового ринку позикових капіталів та кредитно-фінансових послуг.

У цьому контексті можна виділити основні характерні риси транснаціонального банку, зокрема панівне положення на світовому ринку позикових капіталів; наявність великої мережі іноземних підрозділів та філій, які акумулюють та оперативним чином перерозподіляють позичковий капітал; масштабний розмах активності у сфері міжнародного банківського капіталу; здійснення операцій з обслуговування переважно обміну капіталу, а не зовнішньої торгівлі.

Основною причиною зростання транснаціональних банків є концентрація та централізація національного капіталу, що стає поштовхом для прискорення обігу капіталу, сприяє збільшенню масштабів зовнішньої торгівлі, поширенню передових банківських технологій та науково-технічних досягнень, надходженню додаткових грошових ресурсів у країну, вирівнюванню платіжних балансів країн.

Отже, у своїй діяльності транснаціональні банки застосовують міжнародний підхід до формування й розвитку своєї транснаціональної мережі філій, відділень та представництв з єдиним центром прийняття рішень у країні базування головного банку [9, с. 187].

Оскільки сьогодні транснаціональні банки є головними партнерами транснаціональних корпорацій, однією з основних функцій їхньої діяльності є консультативне, фінансове та інформаційне обслуговування транснаціональних корпорацій усіх нефінансових секторів економіки у своїй країні та за кордоном. До інших функцій транснаціональних банків можна віднести кредитування держав, участь у фінансуванні діяльності міжнародних кредитно-фінансових організацій, обслуговування ринку євровалют, обслуговування ринку цінних паперів, фінансування іпотеки, інформаційний бізнес, розрахункове обслуговування населення тощо [6, с. 244].

Основоположним принципом і метою діяльності транснаціональних банків є мобілізація будь-яких коштів там, де це буде найбільш зручно й дешево, а також розміщення їх там, де використання цих коштів може принести найбільшу економічну вигоду [6, с. 245].

Ще із 70-х років ХХ ст. транснаціональні банки почали створювати мережі своїх підрозділів, якими вони охопили як країни з розвинутою економікою, так і країни, що розвиваються, а вже з кінця 80-х років ХХ ст. вони проникли через кордони країн колишньої соціалістичної співдружності.

В епоху, що характеризується технологічними змінами та різкими змінами у промисловості, невпинне зростання фінансових послуг на нових та розвинених ринках привело до того, що банківський бізнес став найбільш динамічним у світі.

У табл. 1 наведено 10 найбільших публічних компаній списку "Forbes Global 2000" у 2018 році, 7 корпорацій з яких є банками, а лише одна компанія ("Apple") є нефінансовою установою. Це свідчить про розростання банківського бізнесу в усьому світі та укрупнення банківських установ.

В процесі тривалої еволюції, глобалізації та транснаціоналізації банківського капіталу утворилась низка міжнародних фінансових центрів, а саме Нью-Йорк у США; Лондон (Великобританія), Париж (Франція), Цюрих (Швейцарія), Люксембург, Франкфурт-на-Майні (Німеччина) у Західній Європі; Токіо в Японії. Отже, у світі сформувались три головні фінансові регіони, в яких зосредились найбільші транснаціональні банки світу, а саме США, Західна Європа та Японія.

Таблиця 1

ТОП-10 найбільших публічних компаній світу у 2018 році

№	Назва компанії	Країна	Категорія (галузь)	Ринкова капіталізація (млрд. дол.)
1	Apple	США	Комп'ютерне обладнання	926,9
2	Berkshire Hathaway	США	Інвестиційні послуги	491,9
3	PMorgan Chase	Китай	Найбільші банки світу	387,7
4	Bank of America	США	Найбільші банки світу	313,5
5	ICBC	Китай	Найбільші банки світу	311,0
6	Wells Fargo	США	Найбільші банки світу	265,3
7	China Construction Bank	Китай	Найбільші банки світу	261,2
8	Agricultural Bank of China	Китай	Регіональні банки	184,1
9	Ping An Insurance Group	Китай	Багатогалузеве страхування	181,4
10	Bank of China	Китай	Найбільші банки світу	158,6

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [1]

У табл. 2 містяться 10 найбільших транснаціональних банків світу за 2018 рік, і це виключно банки Китаю, Японії, США, Великобританії та Франції, аж 4 банки з цього рейтингу належать Китаю, що свідчить про динамічне зростання цієї країни як потужного та впливового фінансового центру світу.

Відповідно до статистичних даних Світового Банку серед 100 найбільших транснаціональних банків світу 18 належать Китаю, 12 – США, 8 – Японії, по 6 – Франції та Великобританії, по 5 – Канаді, Німеччині та Іспанії, по 4 – Австралії, Бразилії, Південній Кореї та Швеції (рис. 1).

На рис. 1 зображено дані про кількість банків країн серед ТОП-100 найбільших транснаціональних банків світу у 2018 році. Можна зробити висновок про те, що Китаю належить найбільша кількість транснаціональних банків у світі, що свідчить про зростання та динамічний розвиток китайської економіки та банківської сфери.

Щодо діяльності транснаціональних банків в Україні, то, беручи до уваги нестабільність та ризикованість української банківської сфери, можемо сказати, що їх діяльність у нашій державі обмежується переважно відкриттям транснаціональними банками відділень у вигляді представництв.

Відсутність в Україні власних потужних ТНК і ТНБ значно послаблює її позиції на міжнародній фінансовій арені та обмежує конкурентоспроможність всієї еконо-

міки. Проте останнім часом банки з іноземним капіталом поступово розширюють свою присутність на українському ринку. До найбільших світових банків, які здійснюють свою діяльність в Україні шляхом створення дочірнього банку або часткової участі в капіталі українських банків, належать “Reiffeisenbank”, “ING Bank”, “Calyon Bank”, “HVB Bank”, “Citigroup” тощо. Також варто відзначити, що іноземні банки також ведуть переговори з провідними українськими банками щодо можливості їх придбання.

Відповідно до рейтингу “Forbes” в Україні за 2017 рік до найбільших іноземних банків в Україні належать “SEB Group”, “Deutsche Bank”, “Credit Agricole Group”, “BNP Paribas”, а також “Citigroup” (табл. 3).

Негативний вплив глобалізаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи України виявляється через високий ризик залежності від світових системних фінансових криз, тому банківська система України сьогодні належним чином не виконує функцію фінансового забезпечення сталого економічного розвитку. Характерними для нього є зменшення обсягів надання фінансових послуг (особливо обсягів кредитування бізнесу й населення); брак довгострокових фінансових ресурсів; низький рівень розвитку й низька прозорість фондового ринку [5, с. 267].

З огляду на той факт, що банківська система України є недостатньо потужною, щоб витримувати конкуренцію

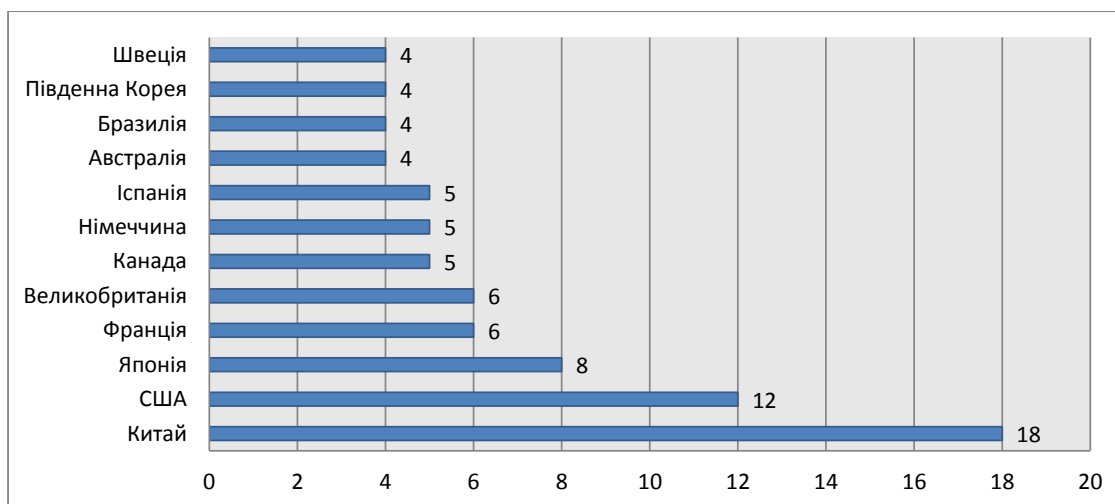

Рис. 1. Кількість банків країн серед ТОП-100 найбільших транснаціональних банків світу у 2018 році

Джерело: побудовано авторами на основі джерела [7]

Таблиця 2

Рейтинг найбільших транснаціональних банків світу за 2018 рік

Місце в рейтингу	Назва банку	Країна	Сукупні активи (млрд. дол.)
1	Industrial and Commercial Bank of China (ICBC)	Китай	3 473
2	China Construction Bank Corporation	Китай	3 016
3	Agricultural Bank of China	Китай	2 815
4	Mitsubishi UFJ Financial Group	Японія	2 626
5	Bank of China LTD	Китай	2 611
6	JPMorgan Chase	США	2 500
7	HSBC Holdings PLC	Великобританія	2 374
8	BNP Paribas	Франція	2 189
9	Bank of America (BoA)	США	2 187
10	Wells Fargo	США	1 930

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [2]

Рейтинг іноземних банків, що функціонують в Україні, за 2017 рік

№	Назва міжнародної банківської групи	Країна походження	Назва дочірнього банку в Україні	Активи міжнародної банківської групи, млн. євро
1	BNP Paribas	Франція	Укрсиббанк	2 077 759
2	Credit Agricole	Франція	Креді Агріколь Банк	1 762 763
3	Deutsche Bank	Німеччина	Дойче Банк ДБУ	1 708 703
4	Citigroup	США	Сітібанк	1 517 922
5	ING Group	Нідерланди	ІНГ Банк Україна	992 856
6	Unicredit	Італія	Укрсоцбанк	844 217
7	Intesa Sanpaolo	Італія	Правекс-банк	646 427
8	SEB	Швеція	СЕБ Корпоративний Банк	280 847
9	Raiffeisen INTL	Австрія	Райффайзен Банк Аваль	121 624
10	PKO Bank Polski	Польща	Кредобанк	58 135

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [1]

іноземних банків, підвищення конкурентоздатності банківської системи України та національних банків, здатних ефективно співпрацювати з транснаціональними фінансово-банківськими групами, стає все більш важливим та актуальним [8, с. 259].

У цьому контексті можна зробити висновок про те, що основним фундаментальним принципом розвитку банківської системи України має стати підвищення її здатності забезпечувати та підтримувати сталий розвиток економіки України в умовах динамічної зміни світової економіки та глобалізації і транснаціоналізації господарського життя. Одним з найважливіших кроків на шляху до фінансової стійкості банківської системи України є розробка й реалізація державної стратегії щодо державних фінансових установ і банків, у яких держава стала основним власником у результаті рекапіталізації.

Також до основних напрямів зміцнення конкурентоздатності та розвитку банківської діяльності в Україні можна віднести укрупнення українських банків шляхом злиття та поглинання, підвищення рівня їх капіталізації та збільшення сукупних активів окремих банків і банківської системи загалом, участь банків в міжнародних банківських консорціумах, створення альянсів з транснаціональними банками, сприяння розвитку фінансово-промислових груп та реального сектору економіки за участю національних банків, переорієнтацію діяльності банків на міжнародний бізнес, вихід банків на міжнародні фінансові ринки, відкриття філій банків за кордоном, посилення контролю за діяльністю банків, що сприятиме оптимізації ризиків банківської діяльності та запобіганню виникнення системних фінансових криз, збереження державних банків на ринку банківських послуг, завданнями яких мають стати фінансування при-

оритетних державних проектів, збільшення їх капіталізації [8, с. 260].

Висновки. Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що транснаціональні банки справді зайняли панівні позиції у світовій економіці, вони динамічним чином розвиваються в умовах глобалізації та транснаціоналізації господарського життя та міжнародної банківської сфери. Фактично транснаціональні банки є великими кредитно-фінансовими комплексами універсального типу, що були сформовані на основі міжнародної концентрації та централізації капіталу на базі великих комерційних банків розвинених країн світу шляхом інтеграції банківського та промислового капіталів. До найбільших транснаціональних банків світу у 2018 році віднесли "Industrial and Commercial Bank of China" (ICBC), "China Construction Bank Corporation", "Agricultural Bank of China", "Mitsubishi UFJ Financial Group", "Bank of China LTD", "JPMorgan Chase", "HSBC Holdings PLC", "BNP Paribas", "Bank of America" (BoA), "Wells Fargo".

Основними фінансовими центрами, в яких зосереджені найбільші транснаціональні банки світу, є США, Китай, Японія та Західна Європа.

Щодо банківської системи України, то сьогодні вона не здатна витримувати конкуренцію іноземних банків, тому іноземні транснаціональні банки відкривають відділення в нашій державі у вигляді представництв та дочірніх банків.

Таким чином, основоположним напрямом розвитку банківської системи України має стати підвищення її конкурентоспроможності та здатності забезпечувати й підтримувати сталий розвиток економіки України в умовах динамічної зміни світової економіки, глобалізації та транснаціоналізації господарського життя.

Список використаних джерел:

1. Forbes Global 2000: The World's Largest Banks In 2018 And Why They Still Rule The World. 2018. URL: <https://www.forbes.com/sites/antoinegara/2018/06/06/forbes-global-2000-the-worlds-largest-banks/#87c622175a9e>.
2. TOP 20 Largest World Banks in 2018 by Total Assets. 2018. URL: <https://fxssi.com/top-20-largest-world-banks-in-current-year>.
3. World's Largest Banks 2018. 2018. URL: <https://www.relbanks.com/worlds-top-banks/market-cap>.
4. Зубець А., Гринкевич О., Богатирьова Є. Світова економіка: навчально-методичний комплекс для студентів економічних спеціальностей. Мінськ: МІУ, 2006. 365 с.
5. Кузнєцова Л., Коваленко В. Вплив глобалізаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи. Актуальні проблеми економіки. 2012. С. 264–271.
6. Мозговий О., Оболенська Т., Мусієць Т. Міжнародні фінанси: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2005. 557 с.
7. Офіційний сайт Світового Банку. 2018. URL: <https://data.worldbank.org>.
8. Сагач О., Юденкова К. Процеси транснаціоналізації банківської діяльності та перспективи їхнього розвитку в світі та Україні. Географія та туризм. 2014. С. 256–261.
9. Щекін Р., Поляков В. Мировая экономика и международные экономические отношения. Москва: Юрайт, 2014. 446 с.

АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ БАНКОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ТРАНСНАЦИОНАЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. В статье проанализировано понятие транснационального банка как основного субъекта международной банковской сферы, исследована деятельность транснациональных банков в условиях глобализации и транснационализации мировой экономики, проанализирована эффективность функционирования транснациональных банков для мировой экономики, рассмотрены крупнейшие транснациональные банки мира, а также их роль в процессе глобализации и транснационализации мировой экономики.

Ключевые слова: транснациональный банк, транснациональный капитал, глобализация, транснационализация, международная банковская сфера.

ANALYSIS OF THE FUNCTIONING OF TRANSNATIONAL BANKS IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION AND TRANS NATIONALIZATION OF THE WORLD ECONOMY

Summary. The paper is dedicated to the study of the concept of a transnational bank as the main subject of the international banking system. In this article the activity of transnational banks in the conditions of globalization and trans nationalization of the world economy is researched, the efficiency of functioning of transnational banks for the world economy is analyzed, the world largest transnational banks and their role in the process of globalization and trans nationalization of the world economy are researched in this article.

Key words: transnational bank, transnational capital, globalization, trans nationalization, international banking system.

УДК 339.13

Кривоконь О. Г.

*доктор історичних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри автомобіле- і тракторобудування
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»*

Кривоконь М. О.

*асистент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності та фінансів
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»*

Kryvokon' O. G.

*Doctor of Historical Sciences, Senior Research Fellow,
Professor of the Department of Automobile and Tractor Engineering
National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute"*

Kryvokon' M. O.

*Assistant of the Department of Management
of Foreign Economic Affairs and Finance
National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute"*

МІСЦЕ ВІТЧИЗНЯНОГО АВІАБУДУВАННЯ В СЕГМЕНТІ СВІТОВОГО РИНКУ ТРАНСПОРТНИХ ЛІТАКІВ

Анотація. У статті здійснено аналіз світового ринку транспортних літаків. Проаналізовано попит на легкі транспортні літаки, окреслено місце та конкурентні переваги української авіатехніки. Визначено ринки збуту вітчизняних транспортних літаків, досліджено можливості стратегічного розвитку галузі.

Ключові слова: авіабудування, світовий ринок, транспортні літаки, попит, сегментація.

Вступ та постановка проблеми. Світове авіабудування нині функціонує в умовах високої конкуренції. Водночас відбувається монополізація ринків окремих країн гігантами авіаційної промисловості, такими як "Boeing" та "Airbus", що зумовлює використання вказаними авіавиробниками новітніх сучасних технологій.

Вітчизняне авіабудування поступається світовому не лише у технологіях, але й у темпах розвитку, оскільки Україна переживає затяжну політико-економічну кризу, що спричинило різке зменшення фінансування галузі. Зрозуміло, що такий стан речей перешкоджає розвитку цієї наукоємної галузі. Проте потенційна перспективність